

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Nisan - 2024

Sayı 34

İçindekiler

YAŞAM HAKKI	3
ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI	6
ADİL YARGILANMA HAKKI	9
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	16
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	25
MÜLKİYET HAKKI	35

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. Ilinca Huci ve Eduard Paulus / Romanya ¹Kararı

Öz: *Başvuru, hafif motorlu bir uçağın düşmesi sonucu başvuranların yakınının ölümü üzerine yerel makamlar tarafından yürütülen yargılama süreci ile ilgili olup; Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına dayanmaktadır.*

Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından yürütülen bir araştırma programı kapsamında yapılan test uçuşunda başvuranların yakını ve uçuş eğitmeni olan V.H. de bulunmuştur. Uçak, test uçuşunda düşmüş ve diğerleri ile birlikte V.H. de hayatını kaybetmiştir.

Söz konusu olay ile ilgili olarak Savcılık tarafından ceza soruşturması başlatılmıştır. Soruşturmada bağımsız olarak Romanya Sivil Havacılık Güvenliği Merkezi tarafından bir inceleme başlatılmış ve bir rapor hazırlanmıştır. Raporda olayın kalkış sırasında motorun durmasının yanlış yönetilmesinden yani pilotaj hatasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Savcılık bu rapora dayanarak kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermiştir. Bu karara yapılan itiraz ise kabul edilmiş olup sorumlu mühendis V.F., projeden sorumlu vakıf ve şirket yetkilileri hakkında taksirle adam öldürme suçundan ceza davası açılmıştır. Ceza davası sırasında pek çok kez rapor alınmış, başvuranların itirazları değerlendirilmiş ve tanık dâhil diğer deliller toplanmıştır. Bu süreçte alınan raporlarda da uçağın düşmesi pilotaj hatasına bağlanmıştır. 2019 yılında dava zamanaşımına uğramış ve kapanmıştır. Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. maddesi altında koruma altına alınan yaşam hakkının ihlâl edildiğinden şikâyetçi olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme”) Değerlendirmesi

Mahkemenin bir ölüm olayına ilişkin soruşturmanın Sözleşme'nin 2. maddesinin usule ilişkin gerekliliklerine uygun olup olmadığını belirlemek için incelediği kriterler; soruşturma tedbirlerinin yeterliliği, soruşturmanın ivediliği, ölenin yakınlarının soruşturmaya katılımı ve soruşturmanın bağımsızlığı noktasında toplanmaktadır. Mahkeme bu ilkeleri somut olaya uygulamış ve şu tespitlere yer vermiştir; *i.* ceza soruşturması olay ile aynı gün başlatılmıştır *ii.* soruşturmada bağımsız alınan raporda kazanın pilotaj hatasından kaynaklandığı tespit edilmiştir *iii.* başvuranlar kovuşturmayaya katılmış, delil talepleri kabul edilmiş, itirazları karşılanmış, yeni teknik raporlar dosyaya kazandırılmış, tüm tespitler teknik rapor ile aynı olmuştur *iv.* konu teknik incelikler içermekte olup her bir itirazın incelenmesi uzun zaman almıştır. Mahkeme değinilen tespitleri yaptıktan sonra soruşturmada gösterilen çabayı dikkate alarak, soruşturmanın ve kovuşturmanın yüzeysel veya keyfi olmadığını altını çizmiştir.

¹ Ilinca Huci ve Eduard Paulus / Romanya Kararı, no. 55009/20, 16 Nisan 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233402>

Öte yandan Mahkeme, 2. maddenin üçüncü bir tarafa karşı cezai bir mahkûmiyet elde etme hakkını güvence altına almadığını hatırlatmış, başvuruların, kazanın nedenlerinin açıklığa kavuşturulmasının ardından, ortaya konan tüm delillere dayanarak yetkililerin veya diğer kişilerin olası sorumluluğunu hukuk davalarında tespit etmeye çalışmak isteyebileceklerini vurgulamıştır. Mahkeme, böyle bir davanın zaman aşımına uğrayacağı veya reddedileceğini kanıtlayan bir durum olmadığını ifade etmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır.

2

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

2. M.B. / Hollanda² Kararı

Öz: Başvuru başvuranın sığınma başvurusunun değerlendirilmesini beklerken kamu düzenine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle idari gözetim altında tutulmasının (göçmen tutukluluğu) hukuka aykırı olduğu iddiasıyla ilgilidir.

Başvuran Suriyeli olup, 2015 yılında Hollanda’da iltica başvurusunda bulunmuştur. Başvuran ile aynı kabul merkezinde bulunan iki sığınmacının başvuranın kendilerine Suriye’de terör örgütüne katıldığını söylediğini polise bildirmeleri üzerine başlatılan ceza soruşturması kapsamında başvuran 30 Kasım 2015 tarihinde tutuklanmıştır. Yapılan yargılama sonucunda başvuran hakkında terör örgütüne katılma suçundan mahkûmiyet kararı verilerek, tutuklu kaldığı cezanın mahsubu ile birlikte on ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuranın on ay hapis cezası süresini de doldurması üzerine dosyası henüz temyiz incelemesindeyken 26 Eylül 2016 tarihinde tutukluluğu sona ermiştir.

Başvuranın tutukluluğunun sona erdiği aynı gün Adalet ve Güvenlik Bakan Yardımcısı başvuranın idari gözetim altına alınmasına karar vermiştir. Bakan Yardımcısı kararında, Yabancılar Kanunu'nun 59b (1) b bendi uyarınca kaçma riski bulunduğunu değerlendirdiği başvuranın iltica başvurusunun değerlendirilmesi için bilgi edinmek amacıyla gözaltına alınmasının gerekli olduğuna ve 59b (1) d bendi uyarınca başvuranın cezai mahkûmiyeti nedeniyle ulusal güvenlik veya kamu düzeni için tehdit oluşturduğuna dayanmıştır. Anılan karara karşı itirazının reddedilmesi üzerine başvuran AİHM’e başvurarak idari gözetim altında tutulmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvuranın AİHM önünde dosyası derdest iken hakkındaki idari gözetim kararı 13 Aralık 2016 tarihinde kaldırılmış, 29 Mart 2018 tarihinde başvurana geriye dönük olarak geçerli olmak üzere beş yıllık ikamet izni verilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme Sözleşme’nin 5 § 1 (f) bendinin birinci bölümünde yer alan “*Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması*” cümlesinin ne anlama geldiğini ilk defa Saadi v. Birleşik Krallık [GC] (no. 13229/03, AİHM 2008) kararında yorumladığını belirtmiştir.

Buna göre Mahkeme, Sözleşme’nin 5 § 1 (f) bendinin ilk bölümünün Devlet bir kişiye giriş izni verene kadar bir sığınmacının veya bir göçmenin alıkonulmasına izin verdiğini belirtmiştir. Mahkeme, bir Devlet ülkeye girişe “*izin verene*” kadar, herhangi bir girişin “*izinsiz*” olduğunu ve giriş yapmak isteyen ancak buna izni olmayan bir kişinin alıkonulmasının,

² M.B. / Hollanda Kararı, no. 71008/16, 23 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233213>

“*usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması*” anlamına geleceğini belirtmiştir. Mahkeme başvuranın idari gözetim altında tutulmasının “*izinsiz bir giriş yapmasını engellemeyi*” amaçladığının yeterince açık olduğunu, dolayısıyla başvuranın tutulmasının 5 § 1 (f) bendinin birinci bölümünün kapsamına girdiğini belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranın idari gözetim altına alınmasının Sözleşme’nin 5 § 1 (f) bendinin ilk bölümü kapsamında olduğunu belirledikten sonra tutulmasının keyfi olup olmadığını değerlendirmiştir. Mahkeme keyfilik incelemesi yaparken idari gözetimde tutulma ile “izinsiz girişi önleme” amacı arasında yeterince yakın bir bağlantı olup olmadığını inceleyeceğini belirtmiştir. Buna göre Mahkeme, başvuranın Hollanda’ya ilk giriş yaptığında ve sığınma başvurusunda bulunduğu gözaltına alınmadığını, bu kapsamda başvuranın idari gözetim altında tutulmasının sığınma talebinin incelenmesini sağlamak için gerekli görülmediğini vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca başvuranın ceza yargılamasındaki 30 Kasım 2015 tarihi ile 23 Eylül 2016 tarihleri arasındaki tutukluluğu sırasında sığınma başvurusu hakkındaki incelemeyi ilerletmek için yetkililerce hiçbir adım atılmadığını, bu adımların birçoğunun bu süreçte atılabileceğini, bu nedenle cezai tutukluluğu sona erdikten sonra başvuruyu yeniden idari gözetim altına almanın orantısız ve gereksiz olduğunu belirtmiştir. Bu tespitler ışığında Mahkeme, başvuranın idari gözetim altında tutulmasının keyfi olduğunu ve 5 § 1 (f) bendinin birinci bölümü ile bağdaşmadığı sonucuna vararak Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

3

ADİL YARGILANMA HAKKI

3. Sönmez / Türkiye³ Kararı

Öz: *Başvuru, polis müdahalesi sırasında sağ gözünden yaralanan ve görme kapasitesinin %80'ini kaybeden başvuran tarafından, polisin orantısız güç kullanması nedeniyle uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı davada bilirkişi tarafından belirlenen tazminat miktarının tamamını talep etmesine imkân verecek bir hukuk yolunun bulunmadığı iddiasına ilişkindir.*

5 Haziran 2009 tarihinde başvuran, Eğitim-Sen olarak da bilinen Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası tarafından Ankara'da düzenlenen bir gösteriye katılmıştır. Polis müdahalesi sırasında sağ gözünden yaralanmış ve görme kapasitesinin %80'ini kaybetmiştir. 2010 yılında başvuran, polisin orantısız güç kullanması nedeniyle uğradığı zararın tazmini için Ankara İdare Mahkemesinde dava açarak maddi ve manevi tazminat isteminde bulunmuştur. İdare Mahkemesi zarar miktarının tespiti için bilirkişi raporu aldırılmıştır. Yargılama sonunda İdare Mahkemesi, bilirkişi raporunda hesaplanan miktar oranında değil diğer tüm deliller ve başvuranın kusurunu dikkate alarak belirlediği miktar oranında davayı kısmen kabul etmiştir. Ancak Bölge İdare Mahkemesi, İdare Mahkemesinin kararını bozmuş ve hizmet kusuru kavramı temelinde Devlet makamlarına herhangi bir kusur atfedilemeyeceği ve dolayısıyla başvurana tazminat ödenmesi için herhangi bir gerekçe bulunmadığı sonucuna varmıştır. İdare Mahkemesi, Bölge İdare Mahkemesinin kararına uyarak davayı reddetmiştir. Karar kesinleşmiştir. İdare Mahkemesinde söz konusu dava devam etmekte iken başvuran, bilirkişi raporunda hesaplanan tazminat miktarı kapsamında daha önceki davasında talep ettiği miktardan fazla olan miktar için ek bir dava daha açmıştır. İdare mahkemesi, başvuranın ne başlangıçta talep ettiği miktarı artırma hakkına sahip olduğunu ne de idare mahkemeleri önündeki yargılama sırasında geri kalanı için haklarını saklı tutabileceğini kaydetmiştir. Böylece aynı zarar için ek tazminat almaya yönelik ikinci davanın 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen yasal süre sınırına uymadığı sonucuna varılmıştır. 20 Ocak 2016 tarihinde Bölge İdare Mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. 15 Aralık 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi, davayı mahkemeye erişim hakkı açısından inceleyerek, başvuru tarafından yapılan bireysel başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Mahkeme, söz konusu süre sınırlamasının başvuru tarafından mahkemeye erişim hakkını, mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek şekilde veya ölçüde kısıtlamadığını değerlendirmiştir.

³ Sönmez / Türkiye Kararı, no. 66261/17, 12 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233322>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca Türkiye aleyhine açılan bir dizi davada, davacıların idari davalar sırasında maddi taleplerini değiştirmelerini engelleyen usul kuralının, başvuruların zararlarının tam boyutunu bilmelerinin beklenemeyeceği göz önüne alındığında, başvuruların mahkemeye erişim hakkına orantısız bir kısıtlama teşkil ettiğini daha önce vurguladığını hatırlatmış ancak mevcut davanın koşullarının bundan farklı olduğunu değerlendirmiştir. Öncelikle ilk davada idare mahkemesinin bilirkişi raporunda belirlenen zarar miktarına katılmadığını belirtmiştir. Kaldı ki ilk dava reddedilmiş olup bu ret kararı bahsedilen usul kuralından kaynaklanmamıştır. İtiraz edilen ikinci yargılama süreci hakkında ise, Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün uygulanabilmesine ilişkin genel ilkelerine değinmiştir. Bu kapsamda iç hukukta tanınan yalnızca bir hakkın fiili varlığına değil, aynı zamanda kapsamına ve kullanılma şekline de ilişkin bir ihtilafın olması gerektiği ve bu ihtilafın söz konusu hak için doğrudan belirleyici olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Buna göre yalnızca zayıf bağlantılar veya uzak sonuçlar Sözleşme'nin 6 § 1 maddesini devreye sokmak için yeterli değildir.

Mahkeme somut olay kapsamında olayı değerlendirirken Okçu/Türkiye (no. 39515/03, 21 Temmuz 2009) başvurusuna atıf yapmış ve söz konusu başvuruda 2577 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikten önce, bilirkişi raporunun sunulmasından sonra ek bir dava açılmasının, ek tazminat talebinin ilk dava ile aynı süre içinde yapılması gerektiğinden, başarı şansı olmadığını tespit ettiğini hatırlatmıştır. Buna göre, başvuranın ikinci davasının reddedilmesi her halükarda öngörülebilirdir ve başvuranın şikâyetçi olduğu durumu tersine çevirme ihtimali yoktur.

Bu koşullar altında, başvuran tarafından İdare Mahkemesinde açtığı ikinci davada ihtilaf, gerçek ve ciddi olarak değerlendirilmemiştir. Sonuç olarak Mahkeme Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün somut olayda başvuran tarafından başlatılan ikinci yargılamada uygulanamayacağına karar vererek başvurunun kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir.

4. Markova / Bulgaristan⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, aleyhine düzenlenen ödeme emrinin tebliğ edilmemesi nedeniyle itiraz etme hakkını kaybeden, ödeme emrini öğrendiğinde yaptığı gecikmiş itirazı reddedilen ve borcu ödemek zorunda kalan başvuranın mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

⁴ Markova / Bulgaristan Kararı, no. 44251/18, 16 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233105>

Bir emlak acentesi, başvuranın, aracılık sözleşmesi kapsamında kararlaştırılan ücreti ödemediğini iddia ederek Sofya'daki yerel mahkemeden başvuran aleyhine ödeme emri gönderilmesini talep etmiştir.

Yerel mahkeme başvuranın yerel makamlara beyan ettiği adres olduğunu tespit ettiği üçüncü bir adrese ödeme emri göndermiştir. Tebligat görevlisi bu adrese ilk gidişinde başvuranın artık orada yaşamadığını ve aslında dokuz yıl önce taşınmış olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte, posta görevlisi aynı adrese tekrar gitmiş ve tebligatı kapıya yapıştırılmıştır. Daha sonra, ödeme emrine herhangi bir itiraz gelmediğini gözlemleyen yerel mahkeme haciz kararı almıştır. Bu sırada mevzuatta yapılan bir değişiklik sonucunda karar başvurana işyerinde tebliğ edilmiştir.

Başvuran ödeme emrine bu aşamada itiraz etmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddesi uyarınca, başvuranın, tebligatın kendisine usulüne uygun olarak yapılmadığını ispatlaması halinde itirazı kabul edilebilmektedir. Ancak, yerel mahkeme, başvuranın yerel makamlara beyan ettiği adrese bırakılmış olması nedeniyle ödeme emrinin usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş sayılması gerektiğine hükmetmiştir. Başvuran bunun üzerine faiz ve masrafla birlikte borcun tamamını (yaklaşık 1.930 avro) ödemiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin yargılama sırasında belgelerin tebliği için belirli bir şekil öngörmediğini, ancak yerel mahkemelerin tarafları yargılamadan haberdar etmek için makul çabayı göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Somut olayda, tebliğ memuru, başvuranın bulunamayacağını başından beri belli olduğu bir adreste birkaç kez tebligat girişiminde bulunmuş ve sonunda ödeme emri tebliğ edilmiş sayılmıştır. Ancak, yerel mahkemenin önünde, davacı tarafından sunulan belgede iki adres daha vardı ve başvuranın bulunma olasılığı çok daha yüksek olmasına rağmen bu adreslere tebligat yapılmasına hiç teşebbüs edilmemiştir. Mahkeme, bu adreslerden birine tebligat yapılması için harcanması gereken çabanın makul olduğunu ve külfetli olmadığını değerlendirerek yerel mahkemenin başvuran aleyhindeki davayı tebliğ etme girişiminde özenli davranmadığı kanaatine varmıştır.

Öte yandan Mahkeme, Hükümet'in, başvuranın, dokuz yıl gibi uzun bir süre boyunca, adres değişikliğini yetkililere bildirmemesi nedeniyle, şikâyet edilen duruma kendisinin de katkıda bulunduğu yönündeki argümanına katıldığını ifade etmiştir. Ancak Mahkeme, başvuranın aleyhindeki takibattan ve ödeme emrinden hiçbir zaman haberdar edilmediği göz

önünde bulundurulduğunda, başvuranın bu hatasının, maruz kaldığı sonuçların ağırlığıyla orantılı olduğu konusunda ikna olmamıştır.

Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

5. Sacharuk / Litvanya⁵ Kararı

Öz: Başvuranın başka bir parlamenterin kimlik kartını kullanarak onun adına parlamentoda oy kullanması nedeniyle görevi kötüye kullanma ve resmi bir belgenin yasa dışı kullanımı suçlarından mahkûm edilmiş olmasının Sözleşme'nin 6. ve 7. maddelerini ihlâl ettiği iddiasıyla yapılan başvuruda; AİHM, 23 Nisan 2024 tarihinde verdiği kararla, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlâl edildiğine ancak Sözleşme'nin 7. maddesinin ise ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

Başvuran Aleksandr Sacharuk, Litvanya vatandaşı olup Kasım 2008'den Kasım 2012'ye kadar Litvanya Parlamentosu'nda (Seimas) milletvekili olarak görev yapmıştır. Seimas kurallarına göre, üyelerin şahsen oy kullanmaları gerekmekte olup oy kullanma hakkının devredilmesine imkân yoktur.

Başvuran, Ocak 2010'da bir Seimas oturumu sırasında, yurtdışında tatilde olan başka bir parlamenterin kimlik kartını kullanarak birkaç kez oy kullanmıştır.

Başvuran ve diğer parlamenterin ciddi bir suçlu olup olmadığını incelemek için Seimas Özel Soruşturma Komitesi (SSIC) oluşturulmuştur. Ön soruşturma başlatılmamasına yönelik bir karar alınmışsa da alınan kararda başvuranın eylemlerinde suç unsurları olduğu belirtilmiştir.

Başvuran hakkında görevi kötüye kullanma suçuna yönelik işlem başlatılmıştır. Anayasa Mahkemesi önünde yürütülen yargılama sürecinde; başvuranın avukatı, Seimas Etik ve Prosedürler Komisyonu'nun benzer olayları değerlendirdiğini ancak görevi kötüye kullanma nedeniyle hiçbir zaman işlem başlatılmadığını belirtmiş ve Seimas'ta aynı koalisyondan veya siyasi gruptan başka vekiller için oy kullanmanın yaygın bir uygulama olduğunu ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, başvuran ve ilgili diğer parlamenterin Anayasa'yı ciddi şekilde ihlâl ettiğine karar vermiştir.

Başvuranın dört yıllık görev süresini tamamlaması ve dokunulmazlığının sona ermesi sonrasında ceza soruşturması başlatılmıştır. Başvuran bu ceza yargılaması sonucunda beraat

⁵ Sacharuk / Litvanya Kararı, no. 39300/18, 23 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233215>

etmiştir. Başsavcı'nın yaptığı temyiz başvurusu, Yargıtayın beraat kararını bozması ile sonuçlanmıştır.

Yargıtayın bu bozma kararını veren heyette hâkim D.B. de yer almıştır.

Yeniden incelenen dava sonucunda Yargıtay 5 Haziran 2017 tarihinde, başvurunu görevi kötüye kullanmak ve resmi bir belgeyi yasa dışı şekilde kullanmaktan suçlu bulmuş ve 1.882 avro para cezası vermiştir.

Eylül 2017'de, mahkûmiyet kararına karşı yapılan temyiz başvurusu sonrasında, davayı duruşma yaparak incelemek için üç hâkimden oluşan bir panel oluşturulmuştur. Duruşma sırasında başvuran, bu panelde yer alan hâkim D.B.'nin daha önceki yıl hakkında açılan ceza davasında verilen beraat kararının bozulmasına karar veren heyette yer aldığı için değişmesini istemiştir. Hâkimin daha önceki davada bulunmuş olması, tarafsızlığı hakkında şüphe oluşturmak için yeterli bir neden olarak görülmemiş ve başvuranın başvurusu reddedilmiştir.

Sonuç olarak başvuranın temyiz başvurusu Şubat 2018'de Yargıtay tarafından reddedilmiştir. Yargıtay, kararında, başka vekiller için oy kullanmanın Seimas'ta "yerleşik uygulama" olduğu gerekçesinin suç sorumluluğunu ortadan kaldırmadığını belirtmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Madde 6 § 1

Mahkeme, Yargıtayın yaptığı incelemede, milletvekillerinin oylamalarda başkalarının yerine oy kullanması şeklinde bir uygulama olduğunu ancak bu uygulamanın, eylemin tehlikeliliği ve suç niteliğini ortadan kaldırmadığı tespitinde bulunduğunu işaret etmiştir. Mahkeme'ye göre suçun işlenme şekline dair bu tespit aynı zamanda suç işlendiğinin ön kabulü anlamına gelmekte, aynı zamanda daha önce bu suçu tespit edilen şekilde işlemekten yargılanmış bir kişinin ceza almak için gerekli şartları sağladığına dair bir kabul anlamına gelmektedir. Bu durumda, Mahkeme, Yargıtay kararının başvuranın hukuki durumunun değerlendirildiğini gösteren bir bulgu içermediğine ve suç işlendiğine dair bir ön kabulle hareket edildiği sonucuna varmıştır.

Buna ek olarak, Mahkeme, Yargıtayın ikinci kararında da benzer bir dil kullanıldığını işaret etmiş ve bu da mahkemenin davayı gerçek anlamda yeniden incelemeyeceğini gösterdiğine karar vermiştir.

Mahkeme, bir hâkimin, tarafsızlığı hakkında makul şüphe uyandırabilecek herhangi bir durum nedeniyle davadan çıkarılabileceğini işaret etmiş ve başvuranın Hâkim D.B.'nin

suçluluğu hakkında önceden yerleşik bir görüş sahibi olabileceğine dair endişesinin haklı olduğunu kabul etmiştir. Buna göre de Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiği sonucuna varılmıştır.

Madde 7

Mahkeme, başvuranın ceza davasının benzersiz olduğunu ve daha önce bu davaya benzer bir örneğin olmadığını kabul etse de Yargıtayın kararında yer verdiği ceza davalarında mahkemelerin yasa metnine uyması gerektiği ve yanlış uygulama veya yasalara aykırı emsallere dayanılmaması gerektiği görüşüne katılmıştır. Mahkeme, ayrıca, başvuranın eylemlerinin yürürlükteki ceza yasalarına göre suç teşkil edebileceğinin öngörülebilir olduğunu kabul etmiş, ilgili yasanın başvurana uygulanmasında bariz bir ihlâl veya keyfi bir davranış görmemiş ve bu nedenlerle, Sözleşme'nin 7. maddesinin ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır.

4

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

6. *Nguyen / Danimarka*⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, Danimarka makamlarının Vietnam vatandaşı başvurana hakkında verdiği sınır dışı kararı ile ilgilidir.*

1974 doğumlu bir Vietnam vatandaşı olan başvuran Kopenhag'da yaşamakta olup reşit olmayan bir kızına ve sağlık sorunları olan yetişkin bir kızına bakmaktadır. 1989 yılında 13 yaşında iken Danimarka'ya gelmiş ve 1994 yılında daimî ikamet sahibi olmuştur. Başvuran, 2019 yılında satış ve dağıtım amacıyla çok sayıda kenevir bitkisi yetiştirmesi nedeniyle 18 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün ardından ulusal mahkemeler ayrıca başvuranın Danimarka'dan sınır dışı edilmesine ve 12 yıl süre ile ülkeye yeniden girişinin yasaklanmasına karar vermiştir. Başvuran hakkında verilmiş olan sınır dışı kararı henüz uygulanmamıştır.

Başvuran, hakkında verilen sınır dışı etme ve 12 yıl süre ile ülkeye yeniden girişinin yasaklanması kararlarının Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlâl ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın 8. madde anlamında özel hayatına saygı hakkına bir müdahale olduğunu, sınır dışı etme kararının ve yeniden giriş yasağının "kanuni dayanağının bulunduğu" olduğunu ve düzensizliği ve suçu önleme meşru amacını güttüğünü tespit etmiştir.

Müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı sorusuna ilişkin olarak Mahkeme, Danimarka mahkemelerinin hukuki başlangıç noktası olarak Yabancılar Kanunu'nun ilgili bölümlerini, Ceza Kanunu'nu ve Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında orantılılık değerlendirmesi yapılırken uygulanacak kriterleri ve Mahkeme'nin içtihadını dikkate aldıklarını; on üç yaşında Danimarka'ya giriş yapmış ve çocukluğunun büyük bir kısmında bu ülkede yasal olarak ikamet etmiş olan yerleşik bir göçmen olan başvuranın sınır dışı edilmesini haklı çıkarmak için çok ciddi nedenler gerektiği göz önüne alındığında, yerel mahkemelerin ilgili kriterleri kapsamlı bir şekilde incelediklerini belirterek başvuranın davasını değerlendirirken ulusal makamlar tarafından bu tür "çok ciddi nedenlerin" yeterince ortaya konulup konulmadığını ve incelenip incelenmediğine dikkat edileceğini belirtmiştir.

⁶ Nguyen / Danimarka Kararı, no. 2116/21, 09 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231958>

Mahkeme, sınır dışı kararının süresini özellikle de yeniden giriş yasağının sınırlı veya sınırsız süreli olup olmadığı ve sınır dışı etme kararına neden olan suçun, söz konusu kişinin kamu düzenine ciddi bir tehdit oluşturacak nitelikte olup olmadığı hususlarını dikkate almaktadır.

Mevcut davada, Mahkeme, başvuranın sınır dışı kararına neden olan suçunun, o dönemde kamu düzeni için ciddi bir tehdit oluşturacak nitelikte olduğu tespitini sorgulamamaktadır. Bununla birlikte, Mahkeme, başvuranın suçtaki rolünün yalnızca pratik nitelikte olduğunu, söz konusu davadan önce hiçbir zaman mahkûm edilmediğini veya genel olarak kamu düzeni için bir tehdit oluşturduğunu gösteren herhangi bir davranış sergilemediğini belirtmektedir.

Mahkeme ayrıca; başvuranın daha önce sınır dışı edilme riski konusunda uyarılmadığına veya şartlı sınır dışı kararı verilmediğine, daha önce kamu düzenine tehdit oluşturduğunu gösteren herhangi bir mahkûmiyetinin bulunmadığına, reşit olmayan kızı ile engelli yetişkin kızının öncelikli bakıcısı olduğuna ve son olarak mevcut davada nispeten hafif bir ceza verilmiş olmasına dikkat çekmiştir. Kararının devamında AİHM, Yüksek Mahkemenin başvuranın yeniden giriş yasağının süresini kısaltabileceken sınır dışı kararı ile birleştirdiğini kaydetmiştir.

Bu kapsamda Mahkeme, başvuranın Danimarka'ya çok genç yaşta geldiği ve yaklaşık yirmi dokuz yıl boyunca yasal olarak orada ikamet ettiğini dolayısıyla Vietnam ile olan bağlarının aksine, Danimarka ile çok güçlü bağları bulunduğunu tespit etmiştir.

Bu nedenle Mahkeme, davanın tüm koşulları göz önüne alındığında, başvuranın sınır dışı edilmesi ile birlikte ülkeye 12 yıl süre ülkeye girişinin yasaklanmış olmasının orantısız olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

7. Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve diğerleri / İsviçre⁷ Kararı

Öz: *Dava dört kadın başvuranın ve üyelerinin tümü yine yaşlı kadınlardan oluşan Verein KlimaSeniorinnen Schweiz derneğinin, küresel ısınmanın yaşam koşulları ve sağlıkları üzerindeki sonuçlarından endişe duydukları ve fakat İsviçre makamlarının, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerine rağmen iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için yeterli önlem almadıklarına dair şikâyetleri ile ilgilidir.*

⁷ Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve diğerleri / İsviçre Kararı, no. 53600/20, 09 Nisan 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233206>

Başvuranlar, üyeleri adına etkili iklim korumasını teşvik etmek ve uygulamak amacıyla İsviçre yasalarına göre kurulmuş bir dernek olup, üyeleri 2.000'den fazla yaşlı kadın (üçte biri 75 yaşın üzerindedir) olan Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve yine 80 yaşın üstünde dört kadın başvurandır. Başvuranlar genel olarak sıcak hava dalgaları sırasında şiddetlenen ve yaşam koşullarını ve refahlarını önemli ölçüde etkileyen sağlık sorunlarından şikâyetçidir. Bu bağlamda, başvuranlar, 25 Kasım 2016 tarihinde, İdari Usullere İlişkin Federal Yasanın 25/a maddesi uyarınca, Federal Konseye ve diğer İsviçre çevre ve enerji makamlarına, iklimin korunması alanındaki çeşitli başarısızlıklara işaret eden ve 2015 yılında Paris İklim Anlaşması ile belirlenen 2030 hedefine ulaşmak için gerekli önlemlerin alınması ve bu konuda yapılacak eylemlere ilişkin bir karar talebinde bulunmuşlardır. Talep Federal Çevre, Ulaştırma, Enerji ve Haberleşme Dairesi'nin 25 Nisan 2017 tarihli kararıyla, başvuranların yalnızca yakın çevrelerinde değil, dünya çapında CO2 emisyonlarında bir azalma sağlamayı amaçladıkları, kişisel hakları açısından doğrudan etkili olmayan iklim değişikliği karşısında mağdur olarak değerlendirilmeyecekleri gerekçesiyle reddolunmuştur.

27 Kasım 2018 tarihinde Federal İdare Mahkemesi, 75 yaş üstü kadınların iklim değişikliğinden etkilenen tek nüfus grubu olmadığını tespit ederek başvuranların itirazını reddetmiştir. Federal İdare Mahkemesi, başvuranların haklarının, iklim değişikliği nedeniyle, genel nüfustan farklı bir şekilde etkilendiğini göstermediklerini değerlendirmiştir.

Başvuranların itirazı üzerine 5 Mayıs 2020 tarihinde Federal Yüksek Mahkeme de bireysel başvuranların yaşam hakları veya konutlarına saygı da dâhil olmak üzere özel ve aile hayatına saygı hakları bakımından iddia edilen ihmal ve yetersizliklerden yeterince ve doğrudan etkilenmediklerini tespit ederek ret kararı vermiştir. Başvuran dernek ile ilgili olarak ise Federal Yüksek Mahkeme, bireysel başvuranlara ilişkin tespitini göz önünde bulundurarak, temyiz başvurusunda bulunma yetkisinin olup olmadığı konusunu açık bırakmıştır.

Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. ve 8. maddeleri uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde yaşamlarını, yaşam koşullarını ve sağlıklarını olumsuz etkilediğini iddia ettikleri iklim değişikliğinin etkilerini ve özellikle de küresel ısınmanın etkilerini hafifletmek için İsviçre makamlarının uygun mevzuatı yürürlüğe koymadığından ve uygun ve yeterli önlemleri almadığından şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi anlamında bir mahkemeye erişemediklerini; yerel mahkemelerin taleplerine gerektiği gibi yanıt vermediğini ve Devletin iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadele etmek için gerekli önlemleri almamasıyla ilgili olarak medeni haklarını etkileyen keyfi kararlar verdiğini iddia etmişlerdir. Son olarak, başvuranlar, 2. ve 8. maddeler kapsamındaki şikâyetlerini sunabilmeleri

için etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığını ileri sürerek, 13. maddenin ihlâl edildiğinden yakınmışlardır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

i. Kabul Edilebilirlik

Mahkeme 9 Nisan 2024 tarihli kararında öncelikle dört kadın başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesi kapsamında, iklim değişikliğinin spesifik olarak kendileri üzerindeki etkilerini ortaya koyamadıkları ve bu suretle mağdur statüsü kriterlerini karşılamadıkları gerekçesiyle başvurularının kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Başvuran derneğe ilişkin olarak ise Mahkeme, iklim değişikliğinin insanlığın ortak bir kaygısı olması ve nesiller arası yük paylaşımını teşvik etme ihtiyacının, iklim değişikliği bağlamında derneklerin yasal yollara başvurmasına izin verilmesini uygun kıldığına hükmetmiştir. Bu bağlamda, kararda başvuran derneğin, Sözleşme uyarınca genel kamu yararı şikâyetlerinin (*actio popularis*) dışarıda bırakılabilmesi ve Mahkemeye başvuruda bulunabilmesi için aranılan bir dizi koşulu karşıladığı sonucuna varılmıştır. Yine Mahkeme Sözleşme'nin 8. maddesinin, bireylerin iklim değişikliğinin yaşamları, sağlıkları, refahları ve yaşam kaliteleri üzerindeki ciddi olumsuz etkilerinden Devlet tarafından etkili bir şekilde korunma hakkını kapsadığı için davaya uygulanabilir olduğuna hükmetmiştir. Diğer yandan Mahkeme, başvuran derneğin şikâyetine 8. maddenin uygulandığı yönündeki tespitini göz önünde bulundurarak, davayı 2. madde açısından incelememeye karar vermiştir. Zira Mahkemeye göre, Sözleşme'nin 2. maddesinin uygulanabilmesi için, belirli bir başvuranın hayatına yönelik ciddi, gerçek, dava konusu zarara zamansal olarak yakın ve maddi unsur içeren bir yaşam tehlikesinin bulunması gerekmektedir.

ii. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı (Pozitif Yükümlülükler)

Mahkeme ilk olarak, Sözleşme'nin 8. maddesi altında yaptığı incelemeyi Sözleşme'nin 19. maddesi gereğince, yalnızca Sözleşme ve Protokollerinin hükümlerini yorumlama yetkisi ile sınırlamıştır. Bununla birlikte, üye Devletler tarafından üstlenilen uluslararası taahhütler doğrultusunda, Sözleşme kapsamındaki haklara etkin bir şekilde saygı gösterilmesi, Devletlerin, ilke olarak önümüzdeki otuz yıl içerisinde iklim (karbon) dengesine ulaşmak amacıyla, sera gazı emisyon seviyelerini azaltmaya yönelik tedbirler almalarını *-kullanacakları araç ve mekanizmaların tespiti kendilerine ait olmak üzere-* gerektirmektedir. Bu bağlamda, Devletlerin, azaltma tedbirleri için bir temel teşkil etmek üzere, ulusal düzenleyici çerçevenin ayrılmaz bir parçasını oluşturması gereken ilgili hedefleri ve zaman çizelgelerini uygulamaya koymaları beklenmektedir.

Somut başvuru bakımından ise Mahkeme, İsviçre makamlarının karbon bütçesi yoluyla veya başka bir şekilde ulusal sera gazı emisyon sınırlamalarını belirleyememesi de dâhil olmak üzere, ilgili ulusal düzenleyici çerçeveyi yürürlüğe koyma sürecinde kritik boşluklar olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, İsviçre'nin daha önce de sera gazı emisyonlarını azaltma hedeflerini tutturamadığına dikkat çekmiş ve Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca iklim değişikliği bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine uygun mevzuatı tasarlamak ve uygulamak için zamanında ve uygun bir şekilde hareket etmeyip takdir yetkisini aştığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine hükmetmiştir.

iii. Adil Yargılanma Hakkı (Mahkemeye Erişim)

Mahkeme, başvuran derneğin açtığı davanın önce idare, ardından da ulusal mahkemeler tarafından iki ayrı yargı düzeyinde reddedilmesinin, ulusal mahkemelerin, şikâyetlerin esasını incelemeyi neden gereksiz bulduklarına dair ikna edici gerekçeler sunmadıkları gerekçesiyle mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Mahkeme, bunun yanı sıra iklim değişikliği davalarında yerel mahkemelerin oynadığı kilit rolü ve bu alanda adalete erişimin önemini vurgulamıştır. Zira ortak sorumluluk ve ikincilik ilkeleri göz önüne alındığında, Sözleşme yükümlülüklerine uyulmasını sağlamak öncelikle yerel mahkemeler olmak üzere ulusal makamlara düşmektedir. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki bulgularını göz önünde bulundurarak, başvuran derneğin Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamındaki şikâyetini ise ayrıca incelemeye gerek görmemiştir.

8. *Sarac / Danimarka*⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın daha önce sınır dışı edilme riski konusunda uyarılmadan veya şartlı sınır dışı kararı verilmeden; önceki cezalarına göre daha hafif bir ceza alması sonrasında sınır dışı edilmesi ve Danimarka'ya geri dönüşüne ilişkin ömür boyu yasaklaması sebebiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran 1993 yılında yaklaşık 7 yaşındayken, annesi ve erkek kardeşiyle birlikte Danimarka'ya giderek mülteci olarak oturma izni almışlardır. Başvuranın çeşitli suçlardan ertelenmiş veya adli para cezasına çevrilmiş sabıkalari mevcuttur.

Başvuran, 4 Şubat 2020 tarihinde uyuşturucu madde bulundurmaktan ve ruhsatsız silah bulundurmaktan 2 yıl hapis cezası ile cezalandırılarak hakkında sınır dışı kararı verilmiştir.

⁸ Sarac / Danimarka Kararı, no. 19866/21, 09 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231957>

Başvuran, karara karşı Doğu Danimarka Yüksek Mahkemesinde temyiz başvurusunda bulunmuş ve diğer hususların yanı sıra, serbest bırakıldıktan sonra uyuşturucu kullanmayı bırakacağını ve kardeşinin yanında araç tamircisi olarak çalışmaya devam edeceğini belirtmiştir.

Yüksek Mahkeme 4 Haziran 2020 tarihli kararıyla Bölge Mahkemesi kararını onamış ve gerekçesinde başvuranın son suç faaliyetlerinin niteliği ve ciddiyetine ilişkin genel bir değerlendirmeye dayanarak sınır dışı edilmesinin lehine olan nedenlerin, sınır dışı edilmesine karşı olan nedenlerden daha ağır basacak kadar zorlayıcı olduğunu belirterek kalıcı bir yeniden giriş yasağı ile sınır dışı edilmesi kararının uygun olduğunu belirtmiştir.

Başvuranın Yüksek Mahkeme'ye temyiz başvurusunda bulunma talebi 12 Ekim 2020 tarihinde Temyiz İzin Kurulu tarafından reddedilmiş ve 26 Mart 2021 tarihinde şartlı tahliye edilmiştir. Daha sonra 17 Mart 2022 tarihinde sınır dışı edilene kadar gözaltında tutulmuştur.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın söz konusu sınır dışı etme kararına yol açan ceza yargılamaları sırasında aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına şeklen veya esasen dayanmadığını belirterek davayı yalnızca 8. maddenin özel hayat boyutu kapsamında incelemiştir. Müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı sorusuna ilişkin olarak Mahkeme, Danimarka mahkemelerinin hukuki başlangıç noktası olarak Yabancılar Kanunu'nun ilgili bölümlerini, Ceza Kanunu'nu ve Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında orantılılık değerlendirmesi yapılırken uygulanacak kriterleri ve Mahkeme'nin içtihadını aldıklarını; yedi yaşında Danimarka'ya giriş yapmış ve çocukluğunun ve gençliğinin büyük bir kısmında ev sahibi ülkede yasal olarak ikamet etmiş olan yerleşik bir göçmen olan başvuranın sınır dışı edilmesini haklı çıkarmak için çok ciddi nedenler gerektiği göz önüne alındığında, yerel mahkemelerin ilgili kriterleri kapsamlı bir şekilde incelediklerini belirterek başvuranın davasını değerlendirirken ulusal makamlar tarafından bu tür "çok ciddi nedenlerin" yeterince ortaya konulup konulmadığını ve incelenip incelenmediğine dikkat edileceğini belirtmiştir.

Mahkeme, sınır dışı kararının süresini özellikle de yeniden giriş yasağının sınırlı veya sınırsız süreli olup olmadığı ve sınır dışı etme kararına neden olan suçun, söz konusu kişinin kamu düzenine ciddi bir tehdit oluşturacak nitelikte olup olmadığı hususlarını dikkate almaktadır.

Mevcut davada, Mahkeme, başvuranın sınır dışı edilmesi kararına neden olan suçunun, o dönemde kamu düzeni için ciddi bir tehdit oluşturacak nitelikte olduğu tespitini

sorgulamamaktadır. Bununla birlikte, Mahkeme, söz konusu davadan önce, başvuranın yetişkin olarak işlediği suçların, 2012 ve 2013 yıllarında kontrollü maddelere ilişkin mevzuatın ihlâl edilmesiyle ilgili olduğunu ve bu suçların sırasıyla otuz gün hapis cezası ve para cezasıyla sonuçlandığını ve bunların hiçbirinin başvuranın genel olarak kamu düzeni için bir tehdit oluşturduğunu göstermediğini kaydetmektedir.

Mahkeme ayrıca, başvuranın daha önce sınır dışı edilme riski konusunda uyarılmadığını veya şartlı sınır dışı kararı verilmediğini bununla birlikte, başvuranın önceki mahkûmiyetlerinin kamu düzeni için genel bir tehdit oluşturduğunu göstermemesine ve sınır dışı edilme riskine ilişkin daha önce herhangi bir uyarı almamış olmasına ve mevcut davada nispeten hafif bir ceza verilmiş olmasına rağmen; Yüksek Mahkeme başvuranın giriş yasağının süresini kısaltabilecekken Danimarka'ya geri dönüşüne ilişkin ömür boyu yasaklamayı tercih etmiştir.

Mahkeme, başvuranın Danimarka'ya çok genç yaşta geldiğini ve yaklaşık yirmi altı yıl boyunca yasal olarak orada ikamet ettiğini dolayısıyla Bosna Hersek ile olan bağlarının aksine, Danimarka ile çok güçlü bağları bulunduğunu tespit etmiştir.

Bu nedenle Mahkeme, davanın tüm koşulları göz önüne alındığında, başvuranın sınır dışı edilmesinin, ömür boyu geri dönüş yasağıyla birlikte orantısız olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine ve başvuranın tüm masraf ve giderleri için de 4.500 avro ödenmesine karar vermiştir.

9. Duarte Agostinho ve diğerleri / Portekiz ve diğer 32 ülke⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, yaşları 11-24 arasında olan 6 Portekiz vatandaşının, ülkemizin de aralarında bulunduğu 33 ülkenin, Paris İklim Değişikliği Anlaşması'ndaki (Paris Anlaşması) taahhütlerini yerine getirmedikleri ve iklim değişikliğinin insan haklarına etkileriyle ilgili gerekli önlemleri almadıkları şikâyetine ilişkindir.*

Başvuranlar genel olarak 2017 yılından itibaren her yıl meydana gelen orman yangınlarını küresel ısınmanın bir sonucu olarak ortaya çıktığını, bu yangınlar nedeniyle sağlıklarının risk altında olduğunu, sıcak hava nedeniyle uyku düzenlerinin bozulduğunu, alerjiye ve solunum hastalıklarına sebebiyet verdiğini, doğal afetlerden ve artan sıcaklıklardan dolayı gelecekte endişeli olduklarını belirterek (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("AİHS") m.2), insanlık dışı muamele yasağının (AİHS m.3), sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının (AİHS m.8),

⁹ Duarte Agostinho ve diğerleri / Portekiz ve diğer 32 ülke Kararı, no. 39371/20, 09 Nisan 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233261>

ayrımcılık yasağının (AİHS m.14), ve mülkiyet hakkının (Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol m.1) ihlâl edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvuruya inceleyen AİHM 4. Dairesi, başvurunun önemi ve tüm Sözleşme sistemini ilgilendirmesi nedeniyle Sözleşme'nin 30. maddesi uyarınca Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etmiştir.

Büyük Daire, Portekiz hariç, Türkiye de dâhil, diğer ülkeler bakımından yaptığı değerlendirmede başvuruya konu olan olayların davalı devletlerin yargı yetkisi dışında meydana gelmesi nedeniyle başvuruyu yer bakımından (*ratione loci*) kabul edilmez bulmuştur. Büyük Daire'ye göre Sözleşme esas olarak bölgesel yargı yetkisi ve ikincillik ilkelerine dayanmaktadır. Ülke dışı yargı yetkisine ilişkin istisnai durumlar somut olayda bulunmamaktadır. İklim değişikliğinin etkilerinin ağırlığının yargı yetkisinin genişletilmesine olanak sağlayacak şekilde yorumlanamayacaktır.

Büyük Daire, yargı yetkisinin sorumluluktan farklı bir kavram olduğunu, davalı devletlerin sera gazı salınımından kaynaklanan sorumluluklarının yargı yetkisinin belirlenmesi için bir argüman oluşturamayacağını kaydetmiştir. Büyük Daire'ye göre her devletin iklim değişikliğiyle mücadele için önlemler alma konusunda kendi payına düşen sorumlulukları bulunmakta olup bu önlemler başka bir devletin eylemi veya ihmali ile belirlenemeyecektir.

Büyük Daire, başvuranların Portekiz'deki etkili iç hukuk yollarını tüketmemiş olmaları nedeniyle başvuruyu kabul edilmez bulmuştur. Diğer yandan Büyük Daire, başvuranların yerel mahkemeler önünde dava açmamaları nedeniyle mağdur sıfatlarının bulunup bulunmadığının şu aşamada belirsiz olduğunu kaydetmiştir.

Büyük Daire, başvuranların Ukrayna'ya yönelik şikâyetlerini geri çekmesi nedeniyle başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

5

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

10. Solmaz / Türkiye¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle başvuran aleyhine yürütülen soruşturma işlemleri ve akabinde hakkında açılan ceza davasına ilişkindir.*

Olayların geçtiği tarihte bir basın kuruluşunda gazeteci olarak çalışan başvuran hakkında, 23 Şubat 2016 tarihinde, sosyal ağlarda yaptığı paylaşımlar nedeniyle eş zamanlı olarak iki ceza soruşturması başlatılmıştır. İlk soruşturma, terör örgütü propagandası suçuyla ilgiliyken; ikincisi, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçuyla ilgilidir.

Başvuran hakkında yürütülen terör örgütü propagandası suçlaması nedeniyle Cumhuriyet savcısının talebiyle konutunda 1 Mart 2016 tarihinde arama yapılmıştır. Aynı gün, arama sırasında polis tarafından yakalanan başvuran, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, terör örgütü propagandası suçuna ilişkin ceza soruşturması kapsamında polis ve Cumhuriyet savcısı tarafından sorgulanmak üzere gözaltına alınmıştır. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilen başvuran adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır.

Gözaltına alınmasının ardından başvuran, polis tarafından Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu hakkında da sorgulanmıştır. Başvuran gözaltına alındıktan sonraki süreçte, başvuran hakkında hazırlanan arama ve yakalama tutanağı ile Cumhuriyet Savcısı için bilgi notlarında Cumhurbaşkanı'na hakaret suçuna da atıfta bulunulmuştur.

24 Mayıs 2016 tarihli iddianameyle, ikinci ceza soruşturmasının bir parçası olarak başvuranın Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu nedeniyle cezalandırılması talep edilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi 7 Aralık 2016 tarihinde esasa ilişkin kararını vermiş ve başvuranın bu suçtan beraatine hükmetmiştir. Bu karar, Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi'nin 21 Eylül 2017 tarihli kararıyla kesinleşmiştir.

Başvuran, Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle başlatılan ceza yargılamaları nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlâl edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruya ilişkin şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Başvuran, Cumhurbaşkanı'na hakaret soruşturması aşamasında kendisine karşı alınan tedbirlerin, yani polis tarafından gözaltına alınmasının, evinin aranmasının ve adli kontrol kararı verilmesinin, bu suçla ilgili olarak kendisine yöneltilen suçlamayla orantısız olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle hakkında açılan ceza

¹⁰ Solmaz / Türkiye Kararı, no. 36889/20, 26 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233551>

davasından şikâyetçi olmuştur. Başvuran, bu şikâyetleri kapsamında Sözleşme'nin 5 § 1 ve 10. Maddelerine dayanmıştır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlâl edildiği iddiasıyla ilgili olarak yaptığı incelemede, gözaltı, konutta arama ve adli kontrol tedbirlerinin iddia edildiği gibi Cumhurbaşkanı'na hakaret suçuyla ilgili olarak değil, terör örgütü propagandası yapmak suçundan başlatılan soruşturma kapsamında alındığını tespit etmiştir. Özellikle, başvuranın Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu nedeniyle herhangi bir gözaltı tedbirine tabi tutulmadığını belirtmiştir. Başvuran, Cumhuriyet Savcısı'nın talebi üzerine terör örgütü propagandası suçuna ilişkin soruşturma kapsamında gözaltına alındıktan sonra, polis tarafından başvuranın gözaltına alınması ve sorgulanmasına ilişkin belgelere, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçunun dâhil edildiğini ifade eden Mahkeme, Sözleşme'nin hükümleriyle *ratione personae* uyumsuzluk gerekçesiyle şikâyetin kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir.

Mahkeme Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlâl edildiği iddiasıyla ilgili olarak yaptığı değerlendirmede, başvuran hakkında Cumhurbaşkanı'na Hakaret suçlamasıyla 23 Şubat 2016'da başlatılan soruşturmanın 24 Mayıs 2016 tarihli iddianame ile ceza davasına dönüştüğünü ve 7 Aralık 2016 tarihinde beraat kararıyla sonuçlandığını 21 Eylül 2017 tarihinde de kesinleştiğini kaydetmiştir. Buna göre toplamda yaklaşık bir yıl yedi ay süren ceza soruşturması ve yargılaması boyunca, başvurana karşı tutuklama, özgürlüğün kısıtlanması veya başka herhangi bir baskıcı önlem alınmadığını gözlemleyen Mahkeme, bu cezai kovuşturmanın başvuranın kendisine nasıl bir rahatsızlık verdiğini veya mesleki hayatı üzerinde nasıl bir caydırıcı etkisi olduğunu göstermediğini belirtmiştir. Mahkeme'nin değerlendirmesine göre başvuran, gazetecilik faaliyetlerinde veya ifade özgürlüğü hakkını başka herhangi bir şekilde kullanırken daha sonra yaşamış olabileceği herhangi bir stres veya cesaret kırılmasına ilişkin somut bir kanıt da sunmamıştır.

Bu koşullar altında Mahkeme, nispeten kısa bir süre sonra temyizde onanan beraat kararıyla sona eren mevcut davadaki ceza yargılamasının caydırıcı bir etkiye sahip olduğunun veya başvuranın Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki ifade özgürlüğü hakkı tarafından korunan faaliyetleri üzerinde gerçek ve etkili kısıtlamalar oluşturduğunun söylenemeyeceği kanaatine varmıştır.

Mahkeme, başvuran hakkında yürütülen ceza yargılamasının, Sözleşme'nin 10. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik bir "müdahale" teşkil etmediği kanaatiyle şikâyetin Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddeleri uyarınca Sözleşme hükümleriyle *ratione personae* uyumsuzluk gerekçesiyle reddedilmesine karar vermiştir.

11. Öztürk / Türkiye¹¹ Kararı

Öz: Başvuru, başvuran tarafından oluşturulan ve yönetilen Facebook sayfasında yapılan yayınlar nedeniyle, ilgilinin terör örgütü lehine propaganda yapmak suçundan iki yıl, dokuz ay, yirmi iki gün hapis cezasına mahkûm edilmesiyle ilgilidir.

Olay tarihinde başvuran Van ili Muradiye ilçesinde yaşamaktadır. Ankara Emniyet Müdürlüğüne yapılan bir ihbar üzerine yapılan incelemeler kapsamında başvuranın 1 Ocak 2016 ve 9 Şubat 2016 tarihleri arasında muhtelif tarihlerde Facebook hesabından PKK terör örgütü lehine paylaşımlarda bulunduğu iddiasıyla hakkında soruşturma başlatılmıştır. Başvuranın emniyet huzurunda ifadesi alınmış başvuran ilgili sosyal medya hesabının kendisine ait olduğunu ve paylaşımların kendisi tarafından yapıldığını kabul etmiştir.

Bu kapsamda başvuran hakkında iddianame düzenlenmiştir. Başvuran hakkında 10 Ekim 2016 tarihinde düzenlenen iddianameyle başvuranın Terörle Mücadele Kanun'un (TMK) 7. maddesine göre terör örgütü propagandası yapmak suçunu işlediği iddia edilerek Van Ağır Ceza Mahkemesi(Yerel Mahkeme) önünde dava açılmıştır.

Yargılama aşamasında kendi seçtiği avukatla temsil edilen başvuran suçlamaları kabul etmemiş, paylaşımları kendisinin yapmadığını, hesabında kendisine ait olmadığını ileri sürmüştür. Başvuranın avukatı ise başvuranın ilgili paylaşımları yapmadığı gibi sosyal medya hesabının da başvurana ait olmadığını ileri sürmüştür. Başvuran müdafii aynı zamanda müdafii olmaksızın alınan Emniyet ifadesinin hükme esas alınmaması gerektiğini ileri sürmüştür.

22 Aralık 2016 tarihinde Yerel Mahkeme başvuranın terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlediğinin sabit olduğunu kabul ederek başvuran hakkında 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına hükmetmiştir.

Başvuran müdafii bu kararı istinaf etmiştir. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairesi 29 Mart 2017 tarihinde ilgili kararı usuli gerekçelerle bozmuştur. Bozma üzerine yapılan yargılama neticesinde başvuran 19 Ekim 2017 tarihinde 1 yıl 21 ay 2 gün hapis cezasına çarptırılmıştır. İlgili kararın istinaf edilmesi üzerine Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairesi 13 Mart 2018 tarihine istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiş ve bu şekilde karar kesinleşmiştir.

Başvuran müdafii 18 Mayıs 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi' ne (AYM) başvurarak ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. 12 Mart 2019 tarihinde verilen Komisyon kararında AYM başvurusunun adil yargılanma hakkı yönünden ileri

¹¹ Öztürk / Türkiye Kararı, no. 46472/19, 26 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233549>

sürülen şikâyetlerin ihlâl oluşturmadığı, ifade özgürlüğü yönünden ileri sürülen şikâyetlerin ise temellendirilemediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

Başvuran ayrıca 25 Ekim 2019 tarihinde hakkında verilen mahkûmiyet kararının 24 Ekim 2019 tarihinde yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun ile 3713 sayılı TMK'nın 7. maddesinde yapılan değişikliğe göre yeniden değerlendirilmesini talep etmiştir. Bu kapsamda başvuranın mahkûm olduğu terör örgütünün propagandasını yapmak suçunun hapis cezasının miktarına bakılmaksızın temyiz edilebilir kararlar arasına girmesi nedeniyle başvuranın talebi kabul edilmiş ve dosyanın Yargıtaya temyiz incelemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Başvuran Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmuştur. Başvuran Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin 3. fıkrasının (d) bendini ileri sürerek, ulusal mahkemelerin kendisini mahkûm etmek için yalnızca, bir hâkim huzurunda daha sonra verdiği ifadelerde ilgili Facebook sayfasının yöneticisi olduğunu reddetmesine rağmen, bir avukat bulunmadan polis huzurunda verdiği ifadesine dayandıklarını ve bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 10. maddesine dayanarak, yöneticisi olduğuna itiraz ettiği Facebook sayfasında yapılan yayınlardan dolayı cezaya mahkûm edilmesi nedeniyle, ifade özgürlüğü hakkının ihlâl edildiğini ifade etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme başvuranın Sözleşme'nin 35 § 1 maddesi uyarınca mevcut tüm iç hukuk yollarını tüketip tüketmediğini değerlendirmiştir. AYM tarafından daha önce reddedilmiş olmasına rağmen, başvuranın Yargıtaya yaptığı temyiz başvurusu, özellikle 7188 sayılı Kanun kapsamında mahkûmiyet kararlarının bozulduğu emsaller göz önünde bulundurulduğunda, erişilebilir ve etkili bir hukuk yolu olarak görülmüştür. Mahkeme, temyiz yolunun Türk hukukunda olağan bir iç hukuk yolu olduğunu ve prensip olarak Mahkemeye başvurmadan önce tüketilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ayrıca Mahkeme, Yargıtay ile AYM denetim alanlarının farklı olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre, Yargıtayın incelemesi farklı hukuki yönlere odaklanmaktadır ve daha önce verilen AYM kararıyla bağlı değildir.

Diğer yandan Mahkeme, başvuranın cezasının bir kısmını infaz etmiş olmasının iç hukuk yolunun etkililiğini etkilemesi gerektiği yönündeki argümanını reddetmiştir. Zira Mahkemeye göre, başvuranın cezasının bir kısmını infaz etmiş olması, AYM'nin bir ihlâl tespit etmesi halinde, beraat kararının ardından telafi sağlama imkânına sahip olası bir tazminatla ilgili olacaktır. Ayrıca, yargılama sonucunda mahkûmiyet kararının devam etmesi halinde, AYM'nin daha önce vermiş olduğu kabul edilemezlik kararı, geçmiş davalarda da görüldüğü üzere,

başvuranın iddialarının yeniden incelenmesine engel teşkil etmeyecektir. Mahkeme bu bağlamda AYM' nin *Ruken Gündüz* (B. No: 2018/24786, 13/9/2022) kararına atıf yapmıştır. Bu kapsamda ilk bireysel başvurusunda başvuran 10. madde kapsamındaki şikâyetini kanıtlayamamasına rağmen, özellikle yeni bir bireysel başvuru bağlamında AYM tarafından yapılacak müteakip incelemeler *Ruken Gündüz* gibi emsal kararlarda olduğu gibi, potansiyel olarak 6. madde kapsamındaki şikâyetleri de kapsayacaktır.

Öte yandan Mahkeme, Sözleşmeciler tarafların insan haklarını güvence altına alma konusunda birincil sorumluluğunun bulunduğunu, Mahkeme'nin ise bu konuda ikincil bir role sahip olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, bu bağlamda, sanıkların haklarını korumayı ve ilgili suçlara yeknesak bir yaklaşım getirmeyi amaçlayan 7188 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikleri ikincillik ilkesi ile uyumlu bulmuştur.

Ayrıca Mahkeme, başvuranın Yargıtay önündeki temyiz başvurusunun uzun sürdüğünü kabul etmesine rağmen, yargılamanın uzunluğunun tek başına bir hukuk yolunu etkisiz hale getirmediğini vurgulayarak, bu hukuk yolunu yine de etkili bulmuştur.

Mahkeme, başvuranın, 7188 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından kendisine sunulan iç hukuk yollarını usulüne uygun olarak tükettikten sonra, iddia edilen ihlâllerin mağduru olduğunu düşünmeye devam etmesi halinde, Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca Mahkeme'ye yeni bir başvuruda bulunabileceğini de belirtmiştir.

Sonuç olarak, Mahkeme başvuranın 7188 sayılı Kanun kapsamında kendisine sunulan iç hukuk yollarını tüketmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda, Mahkeme başvuranın iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf tutabilecek herhangi bir istisnai durum tespit etmemiştir.

Bununla birlikte Mahkeme, 7188 sayılı Kanun ile getirilen hukuk yolunun etkililiği sorununun, hem teoride hem de uygulamada, yerel mahkemeler tarafından verilecek kararlar ışığında gelecekte inceleme hakkını saklı tuttuğunu bildirmiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Mahkeme başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4. maddeleri uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

12. Zöldi / Macaristan¹² Kararı

Öz: Başvuru, bir gazeteci olan başvuranın, Macaristan Ulusal Bankası tarafından kurulan iki vakıftan hibe alan kişilerin kimliklerinin açıklanması talebinin ilgili vakıflar ve yerel mahkemeler tarafından reddedilmesi nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin ihlâl edildiği şikâyetine ilişkindir.

Macar Ulusal Bankası, 2013 ve 2014 yılları arasında, başta ekonomi olmak üzere çeşitli alanlarda eğitim, araştırma, bilgi paylaşımı ve ilgili faaliyetleri desteklemek amacıyla altı vakıf kurmuştur. Banka'nın vakıflarının kuruluşu ve finansmanı o dönemde kamuoyunda büyük tartışmalara neden olmuştur. Muhalif medyada, vakıfların aslında kamu fonlarının "özelleştirilmesi" amacına hizmet ettiğine dair birçok iddia yayınlanmıştır.

Araştırmacı bir gazeteci olan başvuran, Macar Ulusal Bankası tarafından kurulan iki vakıftan, yazacağı makalede yer vermek amacıyla bu vakıfların yaptığı teklif çağrısı aracılığıyla hibe alan kişilerin isimlerini talep etmiştir. Vakıfların talep edilen bilgileri açıklamayı reddetmesi üzerine başvuran bu kararlara karşı yerel mahkemelere başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere yerel mahkemeler, o dönemde Macar mevzuatında bu tür kişisel verilerin açıklanmasına izin veren özel bir yasal hüküm bulunmadığı için ret kararını onamıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, yasama organının, kamu fonlarının şeffaflığını öngören Anayasal hükmü uygulama yükümlülüğünü yerine getirmediğini tespit etmiştir. İlgili yasama ihmali, Kamu Fonlarından Verilen Sübvansiyonların Şeffaflığına ilişkin 2007 tarihli Kanun'da 2019 yılında yapılan değişikliklerle giderilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın bilgi talebinin Sözleşme'nin 10. maddesiyle konu bakımından (*ratione materiae*) uyumlu olduğu yönündeki tespitini göz önünde bulundurarak, başvuranın talep edilen bilgilere erişiminin engellenmesinin Sözleşme'nin 10 § 1 maddesi kapsamındaki haklarına müdahale teşkil ettiği kanaatine varmıştır.

Mahkeme, vakıflardan hibe alanların isimlerine erişim izni verilmesinin reddedilmesinin, Veri Koruma Kanunu hükümlerine dayandığına işaret ederek bu müdahalenin yasal olduğunu belirtmiştir. Tedbirin meşru amacıyla ilgili olarak Mahkeme, Hükümet'in başvuranın hakkına getirilen kısıtlamanın hibe alanların kişisel verilerinin korunması hakkını güvence altına alma meşru amacına hizmet ettiği yönündeki argümanını kabul etmiştir.

¹² Zöldi / Macaristan Kararı, no. 49049/18, 04 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231872>

Diğer yandan, Mahkeme, başvuranın bilgiye erişim hakkına getirilen kısıtlamanın "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı sorusuna ilişkin yaptığı değerlendirme neticesinde; Hükümet'in vakıflardan hibe alanların isimlerinin açıklanmasının mahremiyetleri üzerinde yaratabileceği herhangi bir zararlı etki riskinin varlığına ilişkin bir açıklama yapmadığını tespit etmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, bir gazeteci olan başvuranın, söz konusu verileri talep ederek bilgi edinme özgürlüğünü kullanmayı ve önemli bir kamu yararı olan bir konuda kamusal tartışmaya katkıda bulunmayı amaçladığını gözlemlemiştir. Diğer yandan, Mahkeme, başvuranın taleplerinin, o zamanki mevzuatta hibe alanların kimliklerinin açıklanmasına izin veren bir hüküm bulunmaması nedeniyle reddedildiğini, ancak Anayasa Mahkemesi'nin başvuranın şikâyeti üzerine mevzuatta kamu yararına bilgiye erişim hakkına ilişkin yasama ihmali bulunduğunu tespit ettiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak, Mahkeme, yerel mahkemelerin, başvuranın kamu yararına bilgiye erişim hakkı ile hibe alanların kişisel verilerinin korunması hakkı arasında adil bir denge kuramadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlâl edildiğine oy birliğiyle karar vermiştir.

13. Kirkorov / Litvanya¹³ Kararı

Öz: *Başvuru, Rusya'da popüler bir şarkıcı olan başvuranın milli güvenliğe tehdit teşkil ettiği gerekçesiyle ülkeye girişinin yasaklanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Bulgaristan ve Rusya vatandaşı olan başvuran Moskova'da yaşamaktadır. 2021 yılının ocak ayında Litvanya Göçmenlik Dairesi yetkilileri, Dışişleri Bakanlığının talebi üzerine başvuranın ülkeye girişini beş yıllığına yasaklamıştır. Yetkililer, başvuranın Rusya ve eski Sovyet ülkelerinde öteden beri hayli popüler bir şarkıcı ve müzik yapımcısı olduğunu ayrıca Rus yetkililerince kendileri için "yumuşak güç" ("soft power") olduğunun ifade edildiğini belirtmişlerdir. Öte yandan, başvuranın sıklıkla Kırım bölgesinde konser vererek Rusya'nın bölgeyi işgalini haklı göstermeye çalıştığını ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü tanımadığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle Göçmenlik Dairesi, başvuranın Litvanya'nın milli güvenliğine tehdit teşkil ettiği sonucuna varmıştır.

Başvuran yetkililerin kararının onun eylemlerine değil ancak üçüncü tarafların sorumluluğundaki eylemlere dayandığını ve temelsiz olduğunu belirterek karara idare mahkemesinde itiraz etmiştir. Ayrıca başvuran, Kırım'da 30 yıldır her yaz Rus turistlerin geldiği festival döneminde konser verdiğini ve şarkılarının aşk, insan ilişkileri ve doğaya dair

¹³ Kirkorov / Litvanya Kararı, no. 12174/22, 19 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233417>

olduğunu ve politikaya ilişkin hiçbir şey içermediğini, Ukrayna ve Rusya arasındaki durumdan üzüntü duyduğunu da daha önce ifade ettiğini belirtmiştir. Buna karşı Göçmenlik Bürosu yetkilileri, başvuranın halka açık yayınladığı ifadelerinde Kırım'ın ilhakını "büyük bir zafer" olarak nitelendirdiğini ve kendisini Vladimir Putin'in sahnedeki temsilcisi olarak tanımladığını ileri sürmüşlerdir.

Yerel mahkeme, Yüksek İdare Mahkemesinin Yabancılar Kanunu'nun "milli güvenlik" konusundaki içtihadına ve AİHM'in bu konuda Taraf Devletlere tanıdığı geniş yetkiye vurgu yapmıştır. Başvuranın Litvanya'da aile bağlarının bulunmadığı ve tedbirin diğer AB ülkelerine giriş yapmasına da engel olmadığı gerekçesiyle tedbirin orantılı olduğuna karar vermiştir.

Başvuran Yüksek İdare Mahkemesine yaptığı itirazda idarenin ilk derece mahkemesi önünde sunduğu itirazlarını yasaklama kararı verirken sunmadığını, ayrıca diğer Avrupa ülkelerine girişinin yasaklanmadığını dolayısıyla kararın mantıksız olduğunu ve de ülkedeki organizasyon şirketleriyle yaptığı sözleşme nedeniyle mülkiyet hakkının da ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. Yüksek İdare Mahkemesi 1 Eylül 2021 tarihinde verdiği kesin kararla ilk derece mahkemesinin kapsamlı değerlendirmelerini yasaya uygun bularak ve başvuranın diğer itirazlarını sonuca etkili görmeyerek itirazı reddetmiştir.

Başvuran AİHM önünde, 2021 yılında Litvanya'da vereceği konserin biletlerini iade etmek zorunda kaldığını ve gelir kaybı yaşadığını belirterek ifade özgürlüğünün ve mülkiyet hakkının ihlâl edildiğinden şikâyet etmektedir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İfade özgürlüğüne yönelik iddiayı inceleyen Mahkeme, başvuranın Litvanya'da bilgi ve fikirlerini paylaşma hakkının yasaklanması nedeniyle bir müdahale bulunduğunu kabul etmiştir. Söz konusu müdahalenin hem yerel içtihatla hem de Avrupa Birliği Hukukunda dayanağı bulunmakta olup milli güvenliği ve kamu düzenini koruma şeklinde meşru bir amacı da bulunmaktadır.

Müdahalenin gerekliliğini değerlendiren Mahkeme, söz konusu tedbirin nesnel ve gerekçeli verilere yani başvuranın beyanlarına ve davranışlarına dayandığını vurgulamıştır. Buna göre başvuran, yetkililerin mahkeme önünde ifade ettiği üzere Rusya'nın Kırım'ı ilhakını desteklediği gerçeğini reddetmemiştir. Mahkeme ayrıca, yetkililerin dile getirdiği gibi Rusya tarafından Baltık ülkelerinde televizyon, sosyal medya, filmler ve başvuran gibi sanatçılarla yürütülen propaganda savaşına dikkat çekmiştir. Bu açıklamalara mahkeme kararlarında yer verildiğini belirtmiştir. Öte yandan, yine mahkemelerce atıfta bulunulan 2002 tarihli Milli Güvenlik Stratejisinin Onaylanması Kararı ile Avrupa Parlamentosunun Rusya'nın

dezenformasyon ve propaganda çalışmalarını ortaya koyan 23 Kasım 2016 tarihli kararını hatırlatmıştır. Bu nedenlerle mahkeme kararlarında olguların değerlendirmesinde bir hata olmadığı gibi yasaların uygulanmasında da bir keyfilik ya da mantıksızlık bulunmamaktadır.

Son olarak Mahkeme, yerel mahkemelerin başvuranın Litvanya ile herhangi bir ekonomik, sosyal ya da ailevi bağı bulunmaması ve AB vatandaşı olarak yalnızca Litvanya'ya girişinin engellenmesi nedeniyle müdahalenin orantılı olduğu şeklindeki kanaatlerini haklı bulmuştur. Açıklanan nedenlerle başvuranın ifade özgürlüğüne ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksundur.

Diğer yandan, başvuranın mülkiyet hakkına ilişkin iddialarının, iç hukuk yollarını tüketmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

6

MÜLKİYET HAKKI

14. Orya Elektrik Üretim A.Ş. / Türkiye¹⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran şirket ile Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA) arasında akdedilen jeotermal enerji sahasının ruhsatlandırılmasına ilişkin sözleşmenin sahada üretim için yeterli enerji bulunmadığından bahisle başvuran tarafından feshedilerek uğranılan zararın tazmini için açılan davanın reddedilmesine ilişkindir.*

Başvuran şirket, jeotermal enerji sahasının ruhsatlandırılmasına ilişkin ihaleyi kazanarak MTA ile sözleşme akdetmiştir.

Başvuran şirket, sahadaki enerji kaynağının elektrik üretmek için yeterli olmadığı gerekçesiyle sözleşmeyi feshederek uğradığı zararın tazmini için MTA aleyhine hukuk mahkemesinde dava açmıştır.

İlk derece mahkemesi bilirkişi heyetinden konuyla ilgili rapor temin etmiştir. Bilirkişi heyeti başvuranın sahadaki enerji miktarı hususunda yeterli inceleme yapmadığını tespit etmiştir.

İlk derece mahkemesi, ihale şartnamesinin sahadaki enerji miktarının elektrik üretmek için yeterli olduğu hususunu garanti etmediğini, başvuranın basiretli tacir yükümlülüğü gereği sahadaki enerji miktarını araştırması gerektiğini belirterek davanın reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesi ayrıca alacağın zamanaşımına uğradığını kaydetmiştir.

Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay, sözleşmede sahanın elektrik üretimi için uygun olduğunun garanti edilmediğini, sözleşmede yer alan enerji miktarının kesin olmadığını, sözleşmeye göre nihai verilerin başlangıçta belirtilenlerle uyuşmaması durumunda MTA'nın sorumlu tutulamayacağını belirterek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. Yargıtay ayrıca, bilirkişi raporunun yeterli olduğunu ve alacağın henüz zamanaşımına uğramadığını kaydetmiştir.

Anayasa Mahkemesi, başvuranın delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine yönelik şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulmuştur.

Başvuran, yerel mahkemelerin davanın reddine karar vermesi nedeniyle Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile korunan mülkiyetine saygı gösterilmesi hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

¹⁴ Orya Elektrik Üretim A.Ş. / Türkiye Kararı, no. 16763/21, 12 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233328>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, ulusal mahkemeler nezdindeki davanın bir tarafı Devlet Kurumu olsa da, uyuşmazlığa özel hukuk hükümlerinin uygulanmış olması ve MTA'nın kamu gücü ayrıcalıklarını kullanmaması nedeniyle konuyu mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükleri bakımından ele almıştır.

Bu kapsamda Mahkeme, başvuranın ulusal mahkemeler nezdinde iddialarını ortaya koyma fırsatı bulduğunu, karşı tarafın argümanlarına itiraz edebildiğini, her ne kadar başvuranın bilirkişi raporunun uygunluğu ve doğruluğuna yönelik itirazları ulusal mahkemelerce karşılanmasa da Yargıtayın kararını bilirkişi raporunun teknik yönlerine dayandırmadığını kaydederek, ulusal mahkemelerin olaylara ve iç hukuka ilişkin yorumlarının keyfi veya açıkça mantıksız olmadığı gerekçesiyle başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadfaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr